

BIBLIOTEKA JEDNOG VEKA

Priča počinje 1904. godine...

Ja bih priču počela pitanjem: možete li sebi dočarati Prijepolje na kraju 19. i početkom 20. veka?

Jedva nešto više od dve hiljade stanovnika. Ima jednu ulicu osvetljenu «havagasom». Sve informacije stizale su preko telala. Ljudi su živeli u mahalama, sastajalo se po sokacima, pogledavalo sa doksata i kamerija, veselilo se na teferičima i vašarima, čengijalo po kafanama. Kako, onda, smestiti u taj ambijent knjigu, među svetom koji je bio mahom nepismen?

Tek oko 1890. godine, kada su knjige počele legalno da se štampaju u Carigradu, one su postale dostupne za «raju». Do tada, knjige za srpsko stanovništvo bile su mahom smeštene u školama i crkvama, sa određenom tematikom. Ni muslimansko stanovništvo nije imalo javne čitaonice, knjige su se mogle naći u mektebima, tekijama, medresama i ruždijama. Tako se ispraćao 20. vek.

Godine 1904. sve će se promeniti. Te godine je, naime, obnovljeno Crkveno pjevačko društvo «Sveti Sava» u Prijepolju. To je svojevrsna kulturna oaza, jer se u društvu peva, svira, recituje, priređuju se skečevi, pozorišne predstave, zabave. I, naravno, čitaju novine i knjige. Tako će biti osnovana i prva knjižnica u parohijskoj kući, kraj same crkve Vasilija Ostroškog. Prvi predsednik društva bio je lično Sreten Vukosavljević, jedna od markantnijih ličnosti Sandžaka. Članovi knjižnice mogli su knjige uzimati besplatno, a «ne članovi su plaćali 5 krajcara mesečno». Izdavano je i po 500 knjiga za mesec.

A Srbija je donela Zakon o bibliotekama još 1881. godine. A baš te 1904. godine doneto je i Pravilo o narodnim knjižnicama u Kraljevini. Određeni su i zadaci: da se nabavljaju knjige i štampa i time pomaže opšte obrazovanje.

A IZMEĐU DVA RATA, Sandžak je bio pojam za zaostalost. Bilo je preko 75 odsto nepismenih, čak 92 odsto žena. Grad ima blizu 3000 duša. Ima tada Prijepolje i Nižu gimnaziju, Žensku radeničku školu, ali i brojna društva i četiri knjižnice.

1925. godine osnovana je građanska čitaonica «Napredak», otvorena za sve građane. Nalazila se na glavnoj ulici, preko puta današnje Pošte. Čitaonice tada imaju i kulturna društva poput «Gajreta» i «Sloge».

Jedna od najsvetlijih tačaka «tamnog vilajeta» tog vremena je list «Sandžak», koji počinje da izlazi 1932. godine. Godinu dana kasnije, vlasnik i urednik, gospodin Žugić, piše:

«Prijepoljska Građanska čitaonica «Napredak» priredila je Kočićovo veče, na kome je predstavljeno delo ovog autora «Jazavac pred sudom». Ova stara ustanova se stalno, iako sa skromnim uspesima, bori sa nemarom i nerazumevanjem okoline. Priređuje analfabetske tečajeve, cele cikluse javnih predavanja, književne večeri, zabave i igranke. Žali bože biblioteke ako se ne iskorišćava dovoljno. Naročito ako je ne koriste školovani ljudi. A baš oni malo uzimaju knjigu, iako je članarina samo 5 dinara».

PRVE POSLERATNE GODINE, već u aprilu, Ministarstvo prosvete Demokratske Federativne Jugoslavije uputilo je tri akta prosvetnom odseku Oblasnog NOO Sandžaka u kojima se ističe značaj narodnih knjižnica. A 8000 ljudi potpisuje se kod nas još uvek isključivo palcem!

Gradska čitaonica «Vuk Karadžić» otvorena je početkom 1953. godine. Imala je 300 upisanih članova i 2500 knjiga. A «Polimlje», osnovano godinu dana ranije, piše:

«Knjižnica i čitaonica su zanemarene. Knjige ili stoje neiskorištene ili se samovoljno raznose. A knjige su mrtav kapital ako se ne čitaju ili stoje u budžaku na gomili, pa kupe prašinu i propadaju».

Desetak godina kasnije, Biblioteka «Vuk Karadžić» još je na glavnoj ulici, na korzou, širi, kako pišu novine, kulturu i populariše knjigu i to sa naporom.

Sedamdesete godine su bile karakteristične po ideji da svako selo dobije čitaonicu. Uz obavezan radio, pa i televizor. Knjige su ponegde ostale neraspakovane. Ali radio se slušao.

A Gradska biblioteka uporno obeležava Mesec knjige, organizuje književne večeri i čeka razumevanje. Da stigne na red prioriteta, da dobije prostor kakav dolikuje ustanovi. Trajala su ta preseljenja do početka osamdesetih. Tada je biblioteka «ušla» u Dom kulture. Prvo, istina, u hodnik. Ali, ipak...

Mnogi su verovali da je priča o bibliotekama i knjigama priča koja pripada prošlosti. Došlo je vreme dajdžestiranog znanja. Ali, oni koji su odrastali u biblioteci, nisu odustali. Kao što reče Jovan Ćirilov: «Lepo je to Internetom. Možete pronaći sve što vam treba, kada vam treba. Ali ekran ne možete poneti u krevet da bi ste čitali. A to već nije to».

Verujem da će se svako od vas setiti nekog trenutka vezanog za biblioteku. Ja se sećam bibliotekara. Setim se Ruže Purić, Hajre Duran, Dane Dragutinović, Olivera Brašanac. A, eto, godinama se družim sa Vujicom Bojovićem, Vehbom Mezildžićem, Dragicom Malešić, Hadijom Kriještorac, Nerminom Duran, Ćamilom Tumbul i Džemilom Rovčanin.

I da završimo rečima Meše Selimovića koji je povodom Meseca knjige 1967. godine, otvarajući ovu manifestaciju, istakao:

«O knjizi i njenom značaju je i lako i teško pisati. Lako, jer je bjelodano da je književnost sintetiziran oblik kulture. A teško je, zato što je nepotrebno govoriti onima koji znaju, a nekorisno onima koji nekorisno ne veruju. Među čovekovim potrebama, knjiga se najmanje oseća kao neophodnost, a ona je najveća vrednost ljudske kulture. Poruka je skrivena u lijepoj riječi. Ali ne stvaraju se te riječi radi ljepote, već da postanu most među ljudima, most za ljubav i razumjevanje. Ljudi koji su gluhi za takvu poruku i za prave ljudske riječi, nepotpuni su kao ljudi».

Sa ovim mislima i ovom porukom, zaokružićemo vek biblioteke iza nas, a otvorićemo, nadam se, vek Biblioteke ispred nas.